

JØRGEN SÖNNE: To Arbejdsheste paa Marken.

OM NOGLE SJÆLDNE DANSKE RADERINGER

HVAD er det, som giver en Radering Værd? Over for den virkelig kunstforstandige selvfølgelig dens Indhold — Personligheden, Natursynet, Følelsens Dybde og Oprindelighed, Udtrykkets Ægthed og overbevisende Kraft — Formens Klarhed og Troværdighed. Over for »det store Publikum« og »de rigtige Samlere« — lige saa selvfølgelig, kunde man fristes til at sige — i første Række Frembringerens Navn og Bladets større eller ringere Sjældenhed. Og det er — atter selvfølgelig — ikke de første, men de sidstnævnte, der siger det afgørende Ord, fastslaar Markedsprisen. Efterspørgselen bliver i samme Forhold stor, som den er vanskelig at tilfredsstille. Det gaar i den Henseende med Raderinger som med Ædelstene, »sære« Orchideer, Tenorer med det høje C, Frimærker og Østers. Ingen, som kan se og føle, vil have svært ved at indrømme, at adskillige af V. Kyhns smaa ætsede Landskaber og Mariner i Kunstværd hæver sig højt over — lad os sige Carl Blochs »Udsigten til Havet« (Thieles Katalog 74). Og dog, medens af Kyhns skønneste Raderinger de fleste kan købes for et Par Kroner eller mindre, har man set det sidstnævnte Blad, som dog ingenlunde hører til sin Mesters sjældneste, løbe op til en Auktionspris af tredive Kroner.

Det ligger i denne Sammenhæng nær at spørge, hvordan det gaar til, at en Radering vinder Plads i Rariteternes Række. Snart, maa der svares, sker det ad den ene, snart ad den anden Vej, noget anderledes i dansk Raderekunsts ældre Tid, i Aarene omtrent fra 1820—1880, end i

vore Dage. I førstnævnte Periode havde »hjemmelavede« Raderinger almindeligvis en meget lav Pengeværdi eller slet ingen. Fandt en Kunstner paa at overføre en Tegning paa en Kobberplade, blev der aldrig taget ret mange Aftryk af denne, kun nogle faa Stykker til dermed at fornøje de Venner og Bekendte, der kunde forudsættes at have Interesse af sligt. Ganske vist, der var jo Undtagelser, som da Lundbye bragte sine tolv Ættsninger i Handelen i Haab om at kunne tjene lidt derpaa; stort kan dog Oplaget ikke have været; alle Pladerne var endnu gode og friske, da for omtrent en Menneskealder siden »Den danske Raderforening« fik dem fat og solgte Aftryk af hele Dusinet for — 2 Rigsdaler. Og Kunstnerens Haab om god Indtægt beskæmmedes paa det sørgeligste; paa dette Omraade var 1840'ernes »kunstelskende Publikum« endnu tungnemmere eller mindre kultiveret end det nulevende, saa der solgtes næppe nok til at dække Trykkeomkostningerne. Dette har maaske været medvirkende Aarsag til, at Lundbye selv kun lod tage et eneste Tryk af sin morsomme og elskværdige lille »Terry«, der i alt Fald endnu i Halvfjerdsene gjaldt for et Unikum. Senere dukkede Pladen op og kom i Raderforeningens Besiddelse ligesom det andet Hundehoved, »Snip«, og Kalvehovedet, der begge ligeledes havde været Rariteter i al deres tidligere Tid. »Terry« staar da som Eksempel paa de Raderinger, der bliver sjældne, fordi Kunstneren lader Pladen ligge ubrugt og senere glemmer eller endog forkommer den. Men ogsaa af nyere Ting kan der nævnes enkelte, som det er gaaet med paa lignende Maade, saaledes Krøyers Opus 1, den italienske Markarbejder, som længe regnedes for næsten unique, indtil den for nylig fandtes og blev mangfoldiggjort (Raderforeningen). At dette Blad har haft en saadan Skæbne, skyldes vel nærmest tilfældige Omstændigheder eller Ligeegyldighed fra Kunstnerens Side; det samme gælder om Hans Nikolaj Hansens Op. 1, en Satyr, der i Egenskab af Sjældenhed slaar alle Rekorder: den eksisterer, saa vidt vides, slet ikke; det eneste Aftryk er »blevet borte«, og Pladen ligesaa. Raritet er desuden en og anden mere eller mindre betydelig dansk Radering, fordi dens Ophavsmand med eller uden skellig Grund har »set sig gal« paa den eller givet efter for et Lune. Frans Schwartz har i saa Henseende fortjent at nævnes »ligesindede til Afsky og til Skræk«. Den indholdsrigeste, om end maaske hvad det tekniske angaar ikke fuldkomneste, af hans tre over en og samme Komposition udførte Raderinger, »Kristus i Gethsemane«, blev saaledes kun trykt i fem eller seks Eksemplarer, hvorefter Pladen gjordes ubrugelig; paa samme Vis gik det med hans malerisk overmaade smukke »Atelieret« (begge, ligesom Gethsemaneraderingen, gengivne i »Kunst« for December 1904). Saa kan det naturligvis ogsaa hænde, at en Plade kun kan taale lidt Slid, eller at den efter ringe Brug bliver ødelagt ved Uheld. Saaledes Hans Nikolaj Hansens satiriske »Rembrandts Apoteose«. Fire Tryk havde Mesteren taget, vilde derefter forbedre Arbejdet ved ny Ættsning, kom til at gøre ubodelig Fortræd — og sleb det hele ud. Nu til Dags hænder

det naturligvis ikke saa tit som for et Par Menneskealdere siden, at en Kunstner med Villie eller af Uagtsomhed lader en god Plade gaa tabt, før den er udnyttet, af den simple Grund, at efter 1880, Carl Blochs Debut for Offentligheden, en Radering, som duer noget — tit ogsaa en, som ikke duer — i Regelen er Penge værd. I Regelen, men ganske vist ikke altid; Publikum har sine Luner, og det gaar ikke i alle Tilfælde helt glat med at faa en god Raderer autoriseret. Man har ret friske Eksempler paa, at en Kunstner har dødsdømt et endogsaa meget smukt Arbejde af den her omhandlede Art, ødelagt Pladen, fordi det ikke mødte Forstaaelse eller Paaskønnelse. Saa kan man igen notere en Raritet — som A. Repholtz's store Portræt af en ung Dame, hel Figur, et aandfuldt og fint Værk, der næppe findes i mere end 3—4 Tryk. Dernæst skal mindes om, at Forstaaling først i en nyere Tid er bleven almindelig som Middel til at gøre en Kobberplade modstandsdygtig saa at sige i det uendelige. Tidligere kunde en Ætsning sjældent give mere, ofte mindre, end 100—200 anstændige Tryk, en Koldnaalsgravure langt færre; nu løber de gennem Pressen i Titusindvis. Et Overblik over Blochs Raderevirksomhed vil her være oplysende.* Til hans 27 første Raderinger, hvoraf de 21 kom i Handelen, blev ingen af Pladerne hærdet; først med Opus 28, »Kristi Fødsel«, da Efterspørgselen efter Kunstnerens Blade var bleven saa betydelig, at man aldrig før havde kendt noget tilsvarende under vore Breddegrader, begyndte man at forstaale, og derpaa fik næsten alt, hvad der fulgte efter, galvanisk Overtræk. Hvad Resultatet blev, skal antydes ved Eksempler. Blochs Opus 9, »Christi Gravlæggelse«, gav af den færdige Plade næppe 100 Tryk, saa maatte den sættes ud af Virksomhed, og man gør vel ikke Uret ved at hævde, at det helst burde være sket endnu tidligere. Nu koster det indtil 60 Kroner; oprindelig Pris 4. Det ganske lille »De to Huse og Frugttræet«, Opus 17, gav (uforstaalet) 180 Tryk; det har været betalt med over 40 Kroner; det meget større og »virkningsfulde« Landskab »Blæstvejr« gaar næppe i det halve; ogsaa dettes Plade var indrettet paa at døje ondt — og den kom da til det.

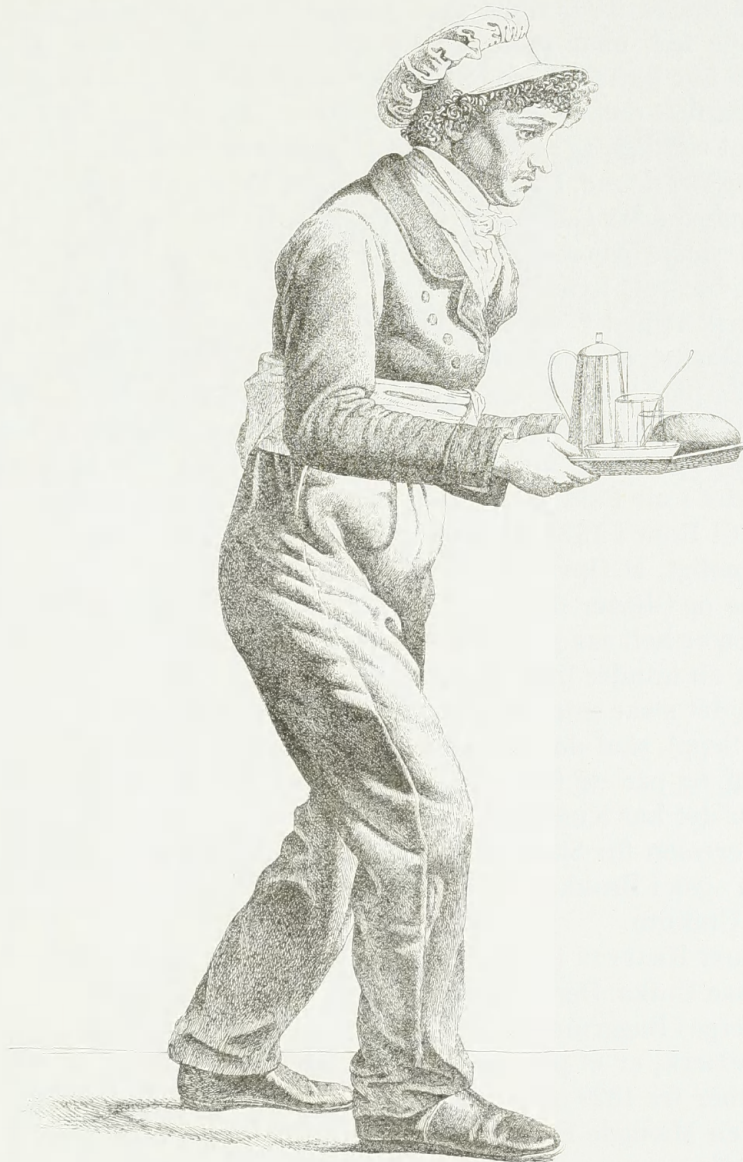
Saa vidt Spørgsmaalet Staal eller ikke Staal. Nævnes maa dernæst de Tryk, som Kunstneren, medens Arbejdet skrider frem, plejer at tage for at se, hvorvidt han kan slaa sig til Taals med, hvad der allerede er opnaaet, eller om der skal foretages Ændringer med Pladen, føjes til, slibes ud. Af saadanne »Prøvetryk«, der jo kun er beregnede til Kunstnerens eget Brug, tages der selvfølgelig kun et enkelt eller nogle ganske faa Stykker for hver Pladetilstand. Meget ofte fortjener de den allerstørste Opmærksomhed, dels fordi de, især naar de foreligger i hele Suiten, giver interessante Oplysninger om vedkommendes Teknik, dels i Kraft af den egne, saa at sige jomfruelige Ynde og Skønhed, de mangan Gang ejer, men som maa vige Pladsen for den fuldkomne Gennemførelse. Af den, som skal skønne paa sligt, kræves jo imidlertid en vis Kul-

* Se ogsaa J. R. Thieles »Beskrivende Fortegnelse over Carl Blochs 78 Raderinger«.

tur, saa meget efterspurgt er saadanne Tryk i Almindelighed ikke; i alt Fald er de det kun, naar de er faldne efter den helt eller dog næsten helt færdige Plade. Men sjældne er de i saa godt som alle Tilfælde. Tit kendes de let paa en Smule »Naaleprøve« i Pladeranden, et Strøg eller et Par, der, før den endelige Trykning, er slebet ud, saaledes Ernst Meyers »Portrætter af tolv Danske i Rom« — 3 Streger — og Carl Blochs Opus 23, »Siddende gammel Dame« — en svag lodret Streg øverst til venstre ved Indfatningslinien i 11 Aftryk før de 166 Handelstryk. »Naaleprøven« kan for øvrigt ogsaa være hele Hoveder, Smaafigurer o. s. v.

Jo længere vi rykker op imod vore Dage, des mindre hyppigt fremkommer der danske Raderinger, som kan indregistreres mellem de store Sjældenheder, bortset fra Prøvetrykkene og fra dem, der træder ind i Rækken som Følge enten af Uheld eller af andre tilfældige Omstændigheder; Kunstnerne vil nu til Dags for det meste nok forstaa at tage den Fordel af Arbejdet, der byder sig. Af de gamle Rariteter stammer imidlertid en stor Del, vel endogsaa den overvejende, fra Dilettanter; for et Hundrede Aar siden eller lidt mere raderede Godtfolk over en lav Sko, selv om de kun havde et meget svagt Begreb om Tegnekunstens Elementer. Ætsekunsten var et fint Haandarbejde, som dreves af mangfoldige Standspersoner af begge Køn helt op i de højeste Kredse; i den kongelige Kobberstiksamlings Mapper findes saaledes ikke alene Frederik den Femtes Datter Sophie Magdalene, senere svensk Dronning, og Arveprins Frederik, men ogsaa Dronning Juliane Marie repræsenterede; Billederne er saa gyselige, at al Mistanke om, at de skulde være »underskudte Børn«, maa være udelukket. Kunstnerisk Interesse faar danske Raderinger, bortset fra Gebauers, saa godt som ikke før i den eftereckersbergske Tid; først da kan der være nogen Grund til at notere et og andet af de forekommende sjældnere Blade. Vilde man tage hele Beholdningen med, skulde det skæppe ikke saa daarligt, men det meste vilde rigtignok blive Avner. Her skal kun omtales nogle Arbejder, der i sig selv eller som Led i deres Ophavsmænds Virksomhed frembyder nogen Interesse.

Af de betydeligere ældre Raderekunstnere, der med nogen Ret kan regnes for danske, har ERNST MEYER Krav paa at nævnes først, baade fordi han var særlig dygtig saa vel i Naalearbejdets som i Ætsningens Kunst — han var som Tekniker ikke lidet forud for sin Tid —, og fordi de fleste og bedste af hans Raderinger er mere eller mindre sjældne. Hyppigt kommer kun én af dem for, det ret store Blad med Portrætter af tolv Danskere, som var samlede i Rom Juleaften 1825; den er lidet gennemført, ikke synderlig andet end Konturer, og kraftigt tegnet og ætset, saa den har kunnet taale en Del fra Kunstnerens Side og endnu været god, da Radereforeningen overtog den og sendte flere Hundrede Eksemplarer ud. Det yndefulde lille Prøveblad med Selyportrættet, den

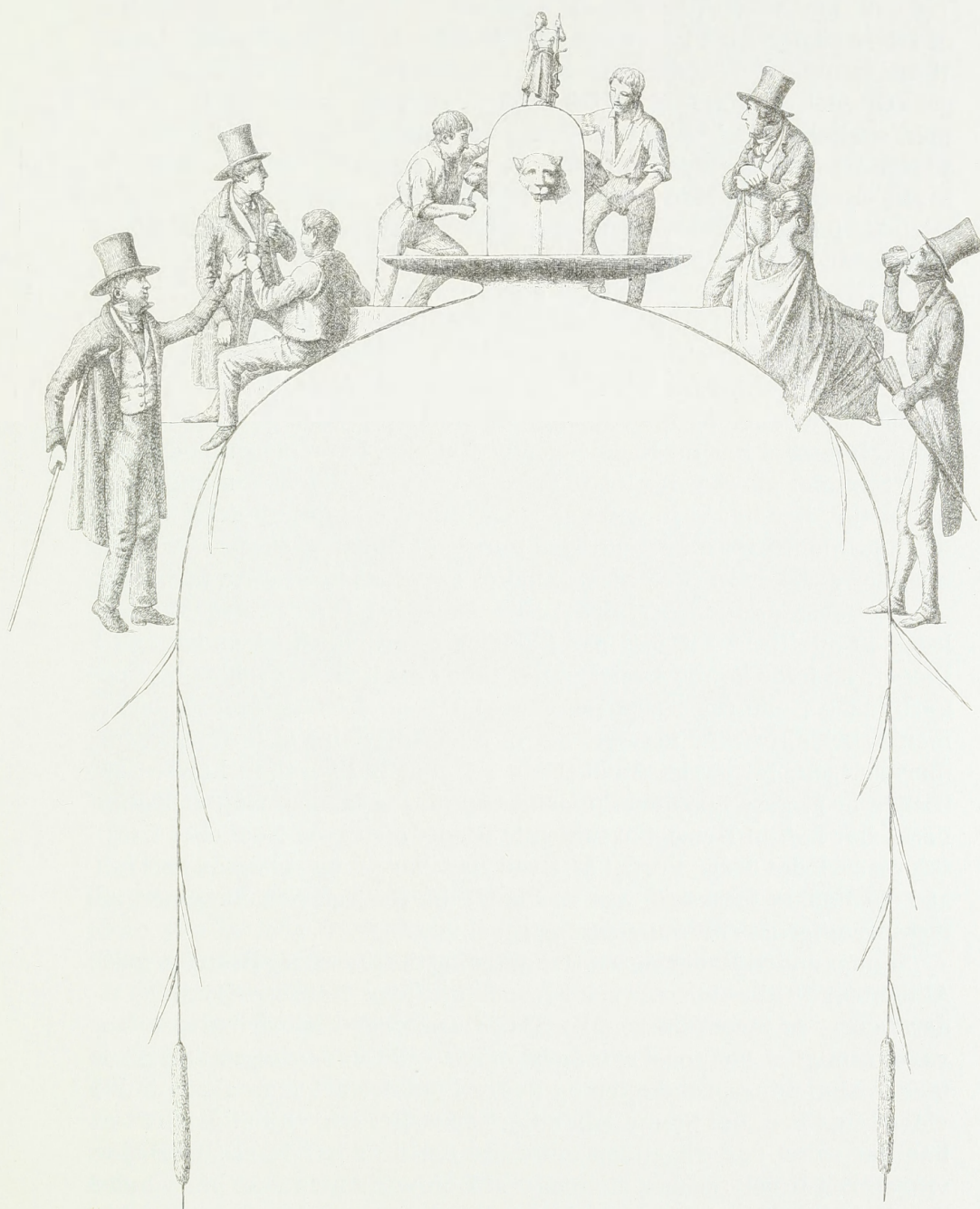
ERNST MEYER: En Opvarter i en romersk Café.

gamle Tyrolerinde, en siddende Dame med et Barn og en Del Krimskrams, Opus 1, 1821, er allerede ret sjældent; dog forekommer der Tryk, som viser, at Pladen er bleven brugt til det yderste. Det samme gælder om den pudsige Mikkel Glisner, Opus 2, 1821, og om den fjollede Finessen-Seppl i hel Figur, Opus 4, 1822; alle disse tre er meget fint raderede, men endnu finere og derfor endnu langt sjældnere er Finessen-Seppl i halv Figur, Opus 3, 1822. Ligesaa den gamle Tyrolerinde med Pelshuen (samme Model set forfra som paa Prøvebladet i Profil), Opus 5, 1822, skønt Ætsningen her synes at gaa forholdsvis dybt. Af dette

Kunstværk findes der kun faa Tryk og vistnok ikke noget daarligt. Man tager næppe fejl, naar man søger Forklaringen hertil deri, at Ernst Meyer selv har haft Øjet aabent for Arbejdets høje Værd, har holdt af det, ikke kunnet nænne, at det skulde blive udbredt i en Tilstand, der ikke var det værdigt, og at han derfor selv efter sparsom Brug af Pladen har tilintetgjort denne. I Virkeligheden hører Tyrolerinden til de bedste af de mange skønne Gammel-Kone-Portrætter, vor Kunst kan rose sig af, og vilde blive paaskønnet efter Fortjeneste, hvis det en Gang blev godt reproduceret, hvad der sikkert ikke vilde være forbundet med særlig Vanskelighed.* — Tilbage staar endnu at nævne den største Meyerske Raritet, den romerske Opvarter, der næppe eksisterer i noget andet Eksempel end det, den kgl. Kobberstiksamling ejer. Krohn opfører i sin Fortegnelse over danske Kobberstik, Raderinger o. s. v. Bladet som Meyers Opus 7, og yngre end noget andet Blad end Portrætterne 1825 kan det i alt Fald ikke være, da Kunstneren jo først flyttede fra München til Rom i 1824. Men vidste man ikke dette, vilde man regne det for rimeligt, at Opvarteren stammede fra samme Tid som Seppl; med denne og Glisner danner han jo et ganske fornøjeligt Treklover. Ikke, at den er helt saa god som sine to berømmelige Forgængere; den er frem for alt mindre frisk og morsom i Karakteristik og Bevægelse. At den i Arbejdet staar mindre blødt og ikke er nær saa fin i Lysovergangene som Seppl, skal der her lægges mindre Vægt paa; den er sikkert ikke færdig, og paa de formelle og maleriske Mangler kunde der være bødet. Men det har Kunstneren ikke haft Lyst til; han har ikke kunnet bevare Interessen for Skikkelsen som Personlighed, og saa har han ladet Pladen »gaa i Brokkassen«. Streng Justits, men ikke uforklarlig. Resultatet et Unikum.

Af AUGUST KRAFFTS tre Raderinger er de to ubetinget sjældne, maa-ske endogsaa Unika. Den første, som Krohn sætter til 1822, et Bondehus i Tyrol, Bjerge i Baggrunden, en Dreng med Mælkebøtte uden for en Dør i et Plankeværk, er et paafaldende dilettagtigt Arbejde; den anden, som stammer fra 1829 og er signeret, viser i to Afdelinger paa Tværs af hinanden en Mængde Figurer, Smaahoveder, Bygninger og usammenhængende Naaleprøver; den er nydelig og elegant gjort, og mange af Enkelthederne prægede af Liv og Træfsikkerhed — i det hele et værdifuldt Blad. Vel kendt er den tredie, »Karnevalsscene i en Gade i Rom«, samme Komposition som Maleriet paa Thorvaldsens Musæum, men rigtignok bedst kendt i den forringede Skikkelse, hvori den, Aaret efter at den var bleven til, optoges i »Taschenbuch aus Italien und Griechenland von Waiblinger, Berlin 1830«. Oprindeligt var den meget let ætset og har til Venstre Navnet Joh. Aug. Krafft, til Højre Dateringen »Rom

* Apropos: Mon det ikke kunde tænkes, at der en Gang fremkom en Suite Gengivelser af de ypperlige danske Raderinger, som det nu er vanskeligt at faa til Købs i Original? Det behøvede jo ikke særligt at være de allersjældneste, ♂: dem, der altid kun har foreligget i ganske faa Tryk, men ogsaa andre gode Blade med populære Motiver.

JØRGEN SONNE: Randtegnning til Aktiebrev (Rosenborg Brøndanstalt).

1829«; i denne Tilstand er den sjælden. Men da der krævedes en Mængde Tryk til den tyske »Taschenbuch«, blev den stærkt gennemarbejdet og til Højre signeret med stukken Skrift »Joh. August Krafft sculps. Rom 1829«. Krohn siger, at den blev »lidt retoucheret, men uden Forandringer i Gravuren«; dette er dog ikke helt rigtigt. Kunstneren har været der med sin kolde Naal næsten overalt i Arkitekturen, hist og her ogsaa i Figurerne; den oprindelige Lethed har delvis maattet vige Pladsen for kraftigere Effekter. Men selv i saadan Tilstand er Raderingen meget tiltalende; ikke faa af Trykkene er smukke, rimeligvis tagne særskilt, før Pladen blev brugt til Bogen.

At JØRGEN SØNNE har raderet nogle hver paa sin Maade ret fornøjelige Blade, véd vel kun de færreste. Det ældste af de her gengivne (Maleren Frans Schwartz's Samling) er de to Heste; det menes at skrive sig fra Aaret 1825, altsaa fra den Tid, da Kunstneren endnu gik under Indflydelsen af Gebauer og malede Jagt- og Bataillestykker ud af Hovedet. Særlig Interesse har da Raderingen ved at vise, hvor megen god realistisk Sans der allerede fra første Færd laa paa Bunden af den unge Sonnes Natur; her har vi jo virkelig at gøre med en fuldt ud ærlig Studie, der ikke alene gaar ud paa at følge Formen i smaat og stort — en Stræben, der ganske vist ikke overalt bærer Frugt —, men ogsaa paa at faa fat paa Bevægelsen uden at pynte eller »stilisere«. Hvor er dog ikke saaledes de otte Hove sat godt paa Plads og i Forhold til hinanden, ind i Planet, og hvor kønne Linier er der ikke i det hele — Profilen og Forkortningen i naturlig Korrespondance! Det er Ætsning helt igennem, men Arbejdet er ikke færdigt; der er ikke Antydning af Luft, og Græsmarken, som for øvrigt trækker sig ret godt ind i Dybet, kunde nok trænge til at gaas igennem en Gang endnu. Jeg tænker mig, at Kunstneren har haft til Hensigt at fuldende Bladet med kold Naal eller Gravstik og saaledes drage Fordel af, hvad han har set og vel ogsaa lært lidt af i sin Faders Værksted. Saa er Pladen bleven lagt hen for senere at tages frem igen — bleven glemmt og gaaet tabt.

Sønnes anden Radering, en Randtegning til Rosenborg Brøndanstalts Aktiebrev 1843 — eneste Tryk i Inspektør Victor Hansens Samling, Alderstrøst — er meget større, 21 × 33 Cm. Om dens Historie har det ikke været muligt at faa noget som helst oplyst ved Gennemføgen af Anstaltens Forhandlingsprotokoller og andre Papirer; det maa altsaa indtil videre staa hen, om Sonne har udført den efter eget Initiativ, eller om han har været underhaanden opfordret dertil og har faaet sit Arbejde vraget. Det ligger ret nær at antage, at Kompositionen ikke har vundet den høje Direktions Bifald, — har forekommet den for nøgtern, fattig som den er paa den Symbolik, der endnu stod i høj Kurs paa den Tid, da den blev til; her havde jo været god Brug for Hentydninger til mytologiske Figurer baade fra Syd og fra Nord, til Hygæa og Ydun, til, hvad Holberg vilde regne under de »himmelske Lægers og Apotekeres« Omraade. Alt, hvad der findes af den Slags, er imidlertid en lille Æskulap,

der staar paa den beskedne Søjle, som rejser sig fra Midten af det ikke mindre beskedne Bassin. Paa dettes Front og Sider ses Dyremasker, der udspyr spinkle Straaler. Disse opfanges i Glas af skjorteærmede Karle (o Rædsel!), som rækker Drikken til dem, der søger Helse ved Brønden, mere eller mindre skrøbelige Mænd — en paa Krykker —, der nærmer sig fra begge Sider og stiger op efter; en barhovedet, nedringet Kvinde, hyllet i et Langsjal, sidder ned og hviler Glasset paa sit Knæ. Mændene er alle i Tidens Dragter med Spidskjoler, lange Bukser og høje Silkehatte; en har taget sin Paraply med. Kvindens Kostume staar ikke helt i Samklang med Mændenes; hendes Sjal er lagt i skønne, plastiske Fol-

P. C. SKOVGAARD: Landskab ved Vejby.

der, der godt kunde drage Tanken hen paa Thorvaldsen. Til Siderne løber ganske lette Rankelinier ned og ender med Dunhamre; de indfatter et rundbuet Felt, hvori Skriften skulde have staaet.

Denne Radering er højst mærkelig i Rækken af Sonnes Atelierkunst — inden for denne vel det eneste Arbejde, der ikke skyldes Mesteren for de mange Slag- og Folkelivsbilleder, men den, som har skabt Yderdekorationen paa Thorvaldsens Musæum. Mærk vel, at Raderingen er fra 1843, og at det var i 1846, at Sonne tog fat paa Musæets Udsmykning. Uden Tvivl har mangan en spurgt sig selv, hvordan det vel kan forklares, at man i sin Tid betroede det store Dekorationsværk netop til Sonne, hvem dog en saadan Opgave skulde synes at ligge fjernt. Raderingen giver noget af en Forklaring: her har vi jo som intet andet Sted den Kunstner, vi kender fra Musæet. Der er i Tegningen ikke en Skikkelse, ikke en Bevægelse, ikke en Linie, som ikke kunde være sprunget lige ud af Musæets Scraffitoer. Sonne har i 1843 vist en ny Side frem, har vist sig som monumental Kunstner i »en ny og grandios Stil«,

som Canova sagde om Thorvaldsens Jason. Og saa har Høyen, genial som han var, slaaet ned og sagt: »Her har vi Manden!« Lige til Raderingen kom frem paa de grafiske Kunstneres Udstilling, har kun faa kendt den. Men jeg tror saa fast, som man kan tro paa noget ubevisligt, at Høyen har været en af de faa.

P. C. SKOVGAARDS lille Landskabsradering kendes kun i det ene Aftryk, der ejes af Etatsraad Hegel, og om dets Historie kan ingen andre Oplysninger skaffes, end at den i Medaillør Krohns Auktionskatalog er sat til 1844. I al sin Beskedenhed bærer den, som man vil se, tydeligt Præg af sin Mesters fine Natursans og fremragende Formdygtighed; den giver Grund til at beklage, at Skovgaard ikke har dyrket Raderekunsten i større Udstrækning. Ved Siden af dette Forsøg er Billedet af Frederik den Sjette paa Dødslejet det eneste, han har ætset.

Af LUNDBYES Raderinger er ingen meget sjælden i sin fuldførte Tilstand; derimod kan der i denne Sammenhæng være Grund til at nævne et Par Prøvetryk, hvoraf det ene haves i ganske faa, det andet i et eneste Eksemplar. Det første er Opus 3, »Lille Regine i Vallekilde«, 1839, der forekommer med let ætsede Sidetegninger af et Rovfuglekranie, et Myndehoved og et Vedbendblad, det andet Opus 1, »Et Æsel, plaget af Fluor«, 1834. Prøvetrykket, der fandtes i afdøde Etatsraad Eckardts Samling, Ørumgaard, og derfra i 1898 gik over til den kgl. Kobberstiksamling, er afbildet i »Kunstbladet« for Juni samme Aar; det har samme Højde som de endelige Tryk, men er 63 Mm. bredere. Paa den til venstre bortskaarne Del af Pladen har Lundbye raderet Æselets Hoved set forfra og dateret det $18\frac{1}{5}$ 34. Saa har han ladet Arbejdet hvile til ind i den følgende Maaned, da han har portrætteret hele Dyret i Profil og tilføjet ny Signatur, J. T. L. Juni 1834, under dets Mule yderst paa Pladens højre Underkant. Og endelig har han af Kobberet bortskaaret hele Stykket med det forfra sete Hoved, givet Profilfiguren en yderligere Omarbejdelse, slebet Junidateringen ud og tilføjet den endelige Signatur, hvoraf vi faar at vide, at Bladet har været færdigt i September 1834. Ved den nye Ætning har Kunstværket vundet i rent formel Henseende, Figuren er kommet til at runde sig bedre, men ved Siden deraf har det utvivlsomt — og saadan gaar det jo saa tit i lignende Tilfælde; man tænke blot paa Blochs »Christus i Gethsemane« — tabt noget af den Friskhed og Lethed, der findes i Prøvetrykket. At Lundbye har kasseret det store Hoved, lader sig uden Vanskelighed forklare. Dels har han vel tænkt paa, at Helfiguren, naar den stod ene, vilde gøre en smukkere Billedvirkning, end naar der var mere paa Bladet, dels har han rimeligvis selv været misfornøjet med denne sin første Naaleprøve. Og det har han ogsaa haft god Grund til at være; Æselshovedet er, selv uden Hensyn til, at det skyldes en $15\frac{3}{4}$ Aars Knøs, baade svagt i Formen og ubehjælpsomt raderet (forætset). Kunstneren har imidlertid tydeligt nok lært noget ved at udføre det, gjort Erfaringer, som allerede er kommet Dyret paa den

tiloversblevne Del af Pladen til gode. Ikke mindst derfor er Prøvetrykket morsomt.

LORENS FRÖLICH'S store raderede Suiter lige fra Asger Ryg 1844 til Værkerne fra hans høje Alderdom har jo alle faaet nogen Udbredelse; af hans Enkeltblade er mange mere eller mindre sjældne. I alt har han fra 1837 til 1900 udført mindst 25, eller, da »Hundens Levnedsløb« jo er ni hver for sig afgrænsede Kompositioner paa én Plade, rettere 33; muligt, at der endnu eksisterer flere Tryk eller endog flere Plader, særligt fra Parisertiden, der kan komme for Dagen ved et eller andet heldigt Træf. Af de Raderinger, han udførte i 1837 og de følgende Aar, er kun de fire ret almindelige, nemlig »En Fragtvogn«, 1837, om hvilken her kan oplyses, at Tegningen til den er gjort paa en Rejse med Friherre von Rumohr i Holsten, »En Hunds Liv«, 1838, nytrykt 1864, »Tre Tiggerbørn«, 1839, nytrykt 1864, vistnok i 50 Eksemplarer, og »Hyldemor«, 1844; men de mange Aftryk, der kom med syv Linier bogtrykt Tekst øverst i Hjørnet til højre i P. L. Møllers »Gæa«, saaledes som Bladet er reproduceret i Pietro Krohns Fortegnelse (»Bogvennen« 1900), er ikke gode; af Tryk uden Skrift eksisterer der et meget fint, men næppe flere. Nogenlunde hyppigt, om end ingenlunde helt almindeligt, forekommer »En Tyrekalv og en gøende Hund«, 1837; de øvrige er alle meget sjældne. Først »To legende Hunde«, 1837, »Et Møde; i Forgrunden til højre rider en Bondedreng og trækker to gamle Øg efter sig; i Baggrunden et elegant Køretøj«; »Tre Hunde foran en Stalddør«, 1837; »Portræt af Kommandør F. Frölich, Halvfigur en face til venstre, højre Haand inden for Vesten, i venstre en Kikkert«, 1838; »Portræt af Julius Theodor Hedermann, 1840, Brystbillede i Profil til venstre, uden Signatur«. Alt sammen nydelige Ætsninger, vistnok gjorte alla prima, lette og fine, kun ikke de to Portrætter; disse er begge svage i Formen og ret tomme; især er Brystbilledet tarveligt.

Mellem 1845 og 1872 har Frölich næppe raderet noget Enkeltblad med Angivelse af Aarstal; »Madonna med Barn, omgivet af tre knælende og en staaende Engel« (Krohn 352), »Prøveblad med tre siddende Apostle og et større Profilhoved« (Krohn 353) og »Prøveblad; til venstre den lille Bacchus paa en Tiger, derefter Christus og to Apostle, Brystbilleder; to Dreng, hvoraf den ene tager en Torn ud af Foden, og en Hund; forskellige Naaleprøver, hvoriblandt et skægget Hoved; længst til højre et vandret liggende Hoved« (Krohn 354), kan dog maaske nok være bleven til i denne Periode. Fra Parisertiden kendes flere Raderinger, af hvilke nogle er daterede, andre ikke. »Drilleper« (Krohn 151) er fra 1872. Uden for Døren til et Bondehus ses tre Børn; den større Dreng har taget Dukken fra en af de to Søskende og holder den triumferende i Vejret. Langs venstre Rand staar Ordene »*taquin, fâchée et petit allié*«. Værket er fra Indholdets eller Humørets Side ikke særlig interessant; det staar i nært Slægtskabsforhold til meget, og det just ikke det bedste af, hvad der er at finde i de senere af Børnebøgerne. Men Komposi-

LORENS FRØLICH: Moder og Datter.

tionen er formelt baade køn og naturlig, og ved ren Ætning er der frembragt en god malerisk Virkning. Endnu stærkere gør denne sig gældende i en anden (udateret) Pariserradering, »La visite« (Krohn 362); maaske tør det endog siges, at der i dette friske og ualmindelig lunerige Billede af en Abefamilie, for hvilken en siddende Abe i Forgrunden synes at holde Foredrag, er et rigere Clairobscur — med gennemførte Reflekser — end i nogen som helst anden af Frølichs Raderinger. Herved maa dog mærkes, at Ætningen, saa rutineret som den er, i alt Fald næppe helt igennem skyldes Mesteren selv, men en mere dreven Mand af Faget. — En køn Plads mellem Frølichs Raderinger indtager »Moder og Datter«, Portrætter af hans første Hustru og hans Datter Edma, som spiller firhændigt. Det var ganske vist ikke som Portrættist, Frølich vandt sit straalende Navn; her har han dog — og noget enestaaende er det jo ingenlunde — naaet et smukt Resultat i denne Egenkab. Gengivelsen vil vise, med hvor elskelig Omhu han har set paa sine Modeller, og hvor godt det er lykkedes ham at lade deres Optagethed lyse ud af Øjnene; hvor følges dog ikke Moderens Blik med hendes Munds Udtryk! Mærkeligt er det genialt sikre Greb, den udviklede, mægtige Kunst, hvormed han tvinger os til at arbejde med paa Kompositionen og i Fantasien konstruere Fortsættelsen af Armene lige ind til Klaverets Tangenter. Datering findes ikke paa dette helt over støvtonede Blad, men da man véd, at Datteren er født 1859, kan man vel nok saa nogenlunde regne ud, naar det indtagende Kunstværk er blevet til. Nævnes bør endnu en Enkeltradering fra 1873, »Revolutionen« (Krohn 166), en noget teatralisk Komposition med en slangehaaret »Gestalt«, der fly-

vende med en Fakkell i venstre Haand og en Dolk i højre tegner sig mod den mørke Luft; for neden ses mellem Røg- og Ildskyer til venstre Paris, til højre Rom.

Som bekendt havde Frølich oprindeligt tænkt sig »Nordens Guder« som en langt mere omfattende Suite, end den i Virkeligheden blev. Tredive Blade kom efterhaanden i Handelen, — saa tabte Kunstneren Taalmodigheden og opgav at fortsætte; »det kunstelskende Publikums« Dvaskhed var ikke til at faa Magt med; vore store Herremænd, Grosse-re og andre Kapitalister havde andet at bruge deres Penge til end til den Slags Fabelværk og Afgudsbilleder. Værket er altsaa for en Torso at regne. Der findes imidlertid mellem Kunstnerens Efterladenskaber — nok til et helt Frølichmusæum — ved Siden af en Mangfoldighed af nordisk-mythologiske Tegninger og Ud-kast flere Aftryk af Plader, som øjensynligt har været bestemte for det store Hoved-

LORENS FRØLICH: Ubenyttet Radering til »Nordens Guder«.

værk. Fra 1873 saaledes »Gefion og Gylfes Sønner« (Krohn 163)*; for oven Gefion, der kører Ploven, som er forspændt med Gylfes Sønner; derunder en lang fransk Indskrift. Til venstre i et ovalt Felt Gefion som Gæst hos Gylfe; de to Jættesønner beder hende knælende om at blive i Landet. — Dernæst Raderingen »Thor og Hymer« (Krohn 164) fra samme Aar. Thor staar i Baaden med Hammeren løftet; Kroppen er set fra Ryggen, Hovedet i Profil. Hymer sidder i Baaden til højre, strækker Armen frem foran Thor og skærer Medesnøren over; Midgaardsormens Hoved viser sig over Vandet i Forgrunden til venstre. Øverst en forklarende Indskrift paa Fransk. — I den førstnævnte af de to Plader fra 1873 blev den nederste Halvdel udsleben, og det kasserede erstattet med en anden Behandling af samme Emne, Besøget hos Gylfe; den øvre Halvdel blev staaende uforandret og brugt i Værket. Den anden Komposition blev omraderet og ligeledes brugt. Tilsammen viser disse to lidet kendte Blade, at Frølich oprindeligt har tænkt paa en fransk Udgave af »Nordens Guder«. — Udateret er det her gengivne Blad med Tegninger til Fortællingen om Skirner og Frejr i Oehlenschlägers Behandling. Øverst gør Skirner sig rede til Udfærden; Fylla skænker i Drikkehornet for ham, og Ydun lægger Ungdomsæbler i hans Taske. I Midten Skirner til Hest; i det nederste Billede ser vi ham, som han i Skoven har truffet sin Herre Frejr, der tæres af Elskov til den fagre Jættedatter. At denne Radering ikke er kommen med i den udgivne Samling, vil ingen kunne tage som Udtryk for, at Kunstneren har haft Grund til at »kassere« den; en og anden vil maaske endog finde, at den med sine tre skønne Kompositioner, der er samlede til et organisk Hele og i en Indfatning (mærk Edderkoppen!), som næppe mange af Verdenskunstens Mestere har kunnet føde noget tilsvarende til, fuldt ud staar Maal med, hvad der i det udgivne Værk kom til at afløse den. Men for Lorens Frølichs Skaber-evne, for hans overdaadige Fantasi var der jo ingen Grænser. Han har med fuld Vished følt, at han havde Raad til at prøve atter og atter, lade den ene Indskydelse tage Magten fra og afløse den anden og saa vælge og vrage. Alt, hvad vi for øvrigt kan sige, er, at han her, som saa tit baade før og senere, har gjort flere gennemførte Forsøg, valgt mellem disses Resultater det, han holdt mest af, og saa ladet det andet ligge — ladet et herligt Blad magasinere i Sjældenhedernes Pulterkammer. — I Følge Krohn (198) har ogsaa Raderingen »Volu-Spa«, 1876, været bestemt for »Nordens Guder«. Her indeslutter en orneret Indfatning med Navnene »Odin—Heid« et stort Billede: Odin staar til venstre med sine Ravne paa Skulderen foran Vølven, der sidder ved Sejdkedlen med sine tre Hunde. Ligesaa »Frigga—Balder«, 1881 (Krohn 250), et Blad med tre Kompositioner: Balder ligger i sine onde Drømme — han meddeler Frigga, hvad han ængstes for, hun trøster ham — Frigga tager alt levende i Ed. Denne Radering er mindre stærkt omarbejdet for »Nordens Guder«. Og hermed slutter, hvad vi har at meddele om sjældne

* Ved Beskrivelsen af dette og det følgende Blad citeres delvis Krohn.

Blade af Frølich. De to smukke og ungdomsfriske Raderinger, han, efter af Locher at have faaet nogen Hjælp til Ætsningen, udsendte som en Slags Festblade ved den Tid, da han fyldte de Firs — »De tre blinde Kvinder og Perseus« og »Tre løbende Hunde« — kom som Tillæg til »Kunst« og kan nu købes for en Bagatel.

Af de første Raderinger, CARL BLOCH lod komme i Handelen (17 af hans ældste 21), blev ingen forstaaet; fra Opus 22, »Fiskerkonen«, blev de det med faa Undtagelser. De uforstaaede Plader blev jævnlgt noget stærkt udnyttede, og efter flere af dem foreligger der mere eller mindre tarvelige Tryk; enkelte af dem har været saa spinkle i Stregen og saa fint gennemførte i Tonen, at de kun har kunnet give faa rigtig smukke; Tryk, der fuldt ud er Kunstnerens Arbejde værdige, af »Gravlæggelsens« (Opus 9's) knap hundrede, kan saaledes nok regnes for lidet almindelige. Selvfølgelig er det dog mellem de ikke udgivne Ting, de egentlige Sjældenheder findes. I det følgende vil de blive omtalte i Rækkefølge.

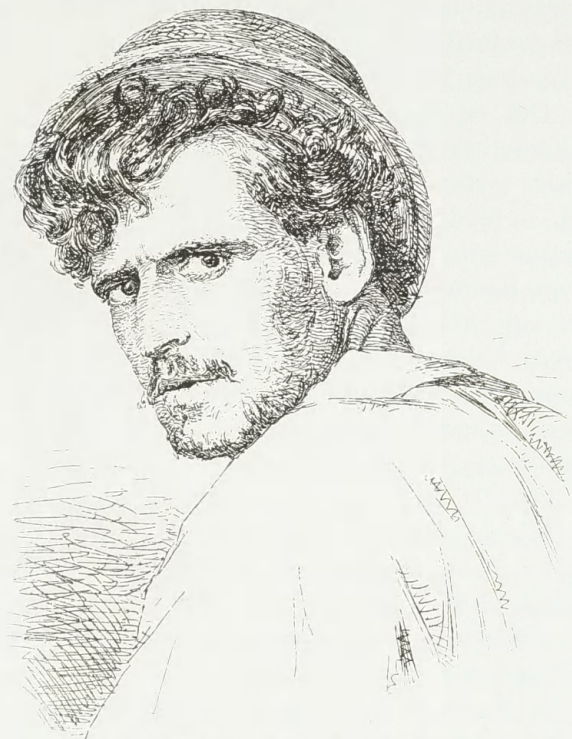
Blochs store, sammenhængende Virksomhed som »Peintre graveur« begynder, som man véd, først med 1880, men allerede i 1868 havde han udført fire Raderinger, »Romersk Jøde«, »Drengen paa Trappen«, »Hoved af en ung Mand« (Kunstnerens Broder Emil) og »Hoved med Munkehætte« (Broderen Oscar). De to førstnævnte kommer hyppigt for. Af »Drengen paa Trappen« eksisterer der dog i alt Fald ét enkelt Aftryk paa Kinapapir og med et lille Hoved som Naaleprøve samt et Par Stykker med Spor af denne. Maaske kan det ogsaa interessere at høre, at det pudsige lille Arbejde er blevet til paa Grundlag af et flygtigt Udkast, som Kunstneren en Aften tegnede i en Protokol i Skandinavisk Forening i Rom, og at han ved Siden af Drengen har skrevet Ordet »Purificazione«, hvilket ordret betyder »Renselse«, men vel her nærmest maa gengives ved »Udluftning«. Naar man véd det, forstaaer man, hvorfor den lille Knægt staaer der paa Trappen og »flover sig« med Fingeren i Munden. Han har »været uartig«, nok sagt, og er bleven sat ud for at lufte sig. — Af hvert af de smaa Hoveder er der kun taget respektive 15—20 og 12—15 Tryk. Begge er det fornøjelige Blade, tiltalende ved smuk Tegning og god Karakteristik, ægte Blochske Portrætter. Opus 3 er ren Ætsning; til Opus 4 (med Munkehætten) er der efter Syren brugt en Smule Rullet. Kobberstiksamlingens Eksemplar af det sidstnævnte er vist det eneste, som er faldet efter en Plade, dobbelt saa bred som den endeligt brugte. Som Kuriositet kan tilføjes, at begge Hovederne tilsammen gik for fire Kroner paa Auktionen efter Medaillør Krohn; i 1890 gav Boghandler Lind 40 Kroner for dem, og efter Lynge solgtes de 1898 for 133. Senere er de gaaet i 100 Kroner Stykket.

Den ældste Radering fra »Hovedperioden« er »Christus i Gethsemane«, Opus 5, af hvis første Tilstand der kun haves et halvt Hundrede

* Forf. har her og paa flere Steder i det følgende haft megen Nytte af J. R. Thieles med saa fortrinlig Omhu udarbejdede Fortegnelse over Carl Blochs Raderinger. Hvor der er brugt Anførselstegn, betyder det Citat efter dette Værk.

Tryk, medens anden foreligger i henved 200. Efter den følger »Staaende Dreng«, Opus 6, en ganske flygtig Bagatel, tegnet efter Sønnen Jørgen Trepka Bloch; Pladen blev kasseret, efter at tre Tryk var tagne, hvad man ikke kan fortænke Kunstneren i; Figuren er ikke godt bevæget og fattig paa Udtryk. Saa følger det dejlige »Brystbilledportræt af Fru Alma Bloch«, Opus 8, af hvis godt og vel 70 Tryk intet kom i Handelen; Meesteren brugte det kun som Gave til Slægt og Venner. »Huset og Haven ved Havet«, Opus 11, er samme Parti som »Aftenlandskab fra Hellebæk«, Opus 26, men omvendt og mindre. Hvorfor det blev opgivet, efter at der var taget omtrent 15 Tryk, af hvilke nogle faa kom i Handelen, er ikke godt at sige. Ganske vist er Ætsningen ikke faldet heldigt ud; Syren har faaet for stærkt fat, og Virkningen af Bladet er hverken fin eller ubetinget harmonisk. Men derpaa skulde man tro, der havde kunnet bødes, saa det i mange Henseender ellers saa smukke Arbejde havde kunnet komme flere til gode. »Christus helbreder en lam«, Opus 24, hvoraf der kun findes fire Aftryk, er der derimod ingen Grund til at have Medlidenhed med; denne Radering hører utvivlsomt til de inkurable. »I Midten staar Christus, iført Kjortel og Kappe, holder med sin højre Haand Fligen af Kappen og strækker den anden ud over den til højre i Billedet liggende lamme Mand, som har rejst sig paa Knæene og støtter sig paa Jorden med sin venstre Haand, medens han lægger den højre paa Brystet. Til venstre for Christus staar to forbitrede Farisæere, af hvilke den ene truende hæver sin højre Haand og med den anden samler sin Kappe foran Brystet.« Her er det næppe Udførelsen i Kobberet, men selve Kompositionen, der har begrundet Dødsdommen og voldt, at det hele er blevet slebet ud, inden Christushovedet er blevet til mere end en svag Antydning. I Hovedgruppen er der ganske vist noget ganske jævnt og kønt, men de to Farisæere er slemme — det rene Teater.

Kort før Bloch i 1881 udsendte sit anselige og meget udbredte Blad »Christi Fødsel«, Opus 28, havde han brugt den Tegning, hvorefter den er gjort, som Forbillede for en anden Radering af samme Størrelse. Af denne, Opus 27, foreligger fire Aftryk; Ætsningen var totalt mislykket. — Af »En lille Pige ser ud af Vinduet«, Opus 34, blev der ligeledes taget fire Tryk, hvoraf Kobberstiksamlingen har et; det er rent Ætstryk, medens der til de tre andre skal være brugt kold Naal. Kompositionen, der er indfattet af en Oval, er lige saa simpel som takkelig — intet uden Barnet, som kigger ud under Rosengrenene, der klæder en Del af Husets Væg —, og Udførelsen lige saa elegant som let; i Udtrykket er Figuren maaske en af Blochs allerfineste. Hvorfor skulde da Pladen ødes? Ja her staar vi atter over for en Gaade. — »Portræt af Fru Alma Bloch, Knæestykke«, Opus 38, er endnu sjældnere end Brystbilledet, idet der af det kun er taget omtrent 33 Tryk, men ret vel kendt er det dog af gode Reproduktioner, hvad der for øvrigt ogsaa er Tilfældet med Brystbilledet. — »Hoved af en Italiener«, Opus 50, forekommer i tre Tryk. Det er den

CARL BLOCH: Hoved efter Italiener.

samme unge skinsyge Mand, som vi kender fra den store, 1873 udstillede Osteriscene. Unægteligt noget af, hvad man kalder »en Publikumer« (ligesom Maleriet i sin Helhed), men ikke uden Interesse, for saa vidt som den viser noget af Kunstnerens Arbejdsmaade — det rent foreløbige Stadium, efter at Pladen første Gang har været i Syren og endnu ikke er rørt med kold Naal, Rulet eller andet udbedrende eller supplerende Redskab.

»Munken har Mavepine«, Opus 53, i alt 7 Aftryk, er, saa vidt vides, den højest betalte af alle Blochs Raderinger — mellem 200 og 300 Kroner, et Forhold, som jo ikke kan skyldes dens Sjældenhed alene; den endnu større Raritet, som nys nævntes, har næppe været højere oppe end 70. Uden Mening er den efter danske Forhold imponerende Pris imidlertid paa ingen Maade; til Trods for den flygtige Udførelse viser Bladet jo meget tydeligt den høje Udvikling, hvortil Bloch i 1884 var naaet som Tekniker, og har selvstændigt Værd som et ægte komisk Kunstværk. »Munken i Vaande« hedder en af vore gamle Folkeviser; Raderingen kunde med Føje bære samme Navn. Som den gode Klosterbroder her, med Nøglen, hvortil der er bundet en Hummerklo, i højre Haand og med den venstre trykket ind mod Maven, ilsomt bevæger sig hen imod en af Klosterets smaa Bagbygninger, er han helt morsom; det forpinte Udtryk, der viser sig ikke alene i Ansigtet, men ogsaa i Figures Holdning og Bevægelse, er løftet op til ægte Humor; mellem alle

Blochs malede Munke er der ingen, der i Henseende til Naturlighed og Friskhed kommer op paa Siden af denne lille Ætsning. Det er da umuligt at tænke sig, at Kunstneren har tilintgjort sit Arbejde — samme Aar, som det blev udført —, fordi han fandt det værdiløst. Sagen er snarere den, at Raderingen ved sit Emne har forekommet ham saa »vovet«, at han ikke kunde ønske den større Udbredelse; nogen Indflydelse af en eller anden nærstaaende Person kan maaske ogsaa have gjort sig gældende. Ja, det var i Aaret 1884. Tiderne skifter!

»Ansigt og Haand«, Opus 78, 15 Aftryk, er i sig selv en lille, meget flygtigt udført Ubetydelighed. Men naar vi mindes, at denne er Mesterens sidste Radering, og i Sammenhæng dermed, hvorledes den er bleven til, faar den noget betydningsfuldt rørende over sig. Bloch gjorde den i en ung Kunstners — eller fleres — Paasyn »for at vise Fremgangsmaaden ved Radering lige fra Vokspaalægningen til Trykningen«. — Det sidste, han gav med sin Naal. — »Nu er jeg snart færdig. Tag I saa fat, I andre!«

— For den, som vil vide nøjere Besked med Carl Blochs Radereværk og forstaa ham som den Mester, han var, giver de mange sjældne Prøve-tryk i Kobberstiksamlingen interessante og uundværlige Oplysninger. Bloch arbejdede, er det blevet sagt, med overordentlig Lethed. Ja, det er, som man tager det. Sandt er det, at Redskabet faldt ham let i Haanden, at han hurtigt og uden synlig Besvær fik sin Streg sat, hvor han vilde have den, og saadan, som han ønskede, den skulde staa; han kunde i en Fart faa en Tegning over paa Pladen. Men dersom man tror, at han tog sig det let med sin Gerning som Raderer eller som saadan nærmest var en aandfuld Improvisator, tager man meget fejl; Kendsgerningerne fortæller noget andet. Mere end én Gang hændte det, at Prøve-trykket, han tog efter den første Ætsning, saa' i den Grad bedrøveligt ud, at mangan anden vilde være bleven afskrækket deraf og have opgivet hele Arbejdet. Dette gælder saaledes »Christi Fødsel«, Opus 28, hvoraf Ætstrykket i sin Virkning er en Samling af mere eller mindre beklagelige Tilfældigheder, hvor Hovederne gennemgaaende er uden Udtryk. Endnu mere haabløst synes Selvportrættets første Prøver — den rene Karikatur; naa, et Mesterværk blev det jo aldrig. Men hverken her eller i de fleste lignende Tilfælde lader Kunstneren sig forlede til at give tabt. Han sliber større eller mindre Partier helt ud, svækker

CARL BLOCH: Munken har Mavepine.

andre med Polerestalet og ætser om og atter om; saa arbejder han med den kolde Naal — sliber ud igen —, saa kommer Rulletten i Gang, saa Skrabestalet, saa igen den kolde Naal eller maaske endnu en lille Ætsning, saa nogen Skrabning, saa nogen Ætsning og kold Naal efter Skraberens — der synes ingen Ende at være paa, hvad der kan og skal forsøges. Se selv efter; paa Kobberstiksamlingen er der Stof nok, til »Læsende Dame« alene en halv Snes forskellige Tilstande — men oprindeligt skal der have eksisteret omtrent halvtreds. Man vil ved et Gennemsyn af Mapperne faa at vide, at Bloch under Udarbejdelsen af de forskellige Blade er gaaet frem paa højst forskellig Maade. Nogle er ren Ætsning, andre overvejende kold Naal; til atter andre er flere eller færre Hjælpe-midler tagne i Brug. Blot et Par Eksempler. I »Den store badende Mand« er den dejlige Virkning af den nøgne Hud med det fine Spil af Lys frembragt helt eller dog næsten udelukkende ved Hjælp af Ætsning og Polerestaal; for en flygtigere Betragtning tager det sig ud, som om det var den kolde Naal, der havde spillet Hovedrollen, og som om der var lagt Støvtone i. I »Christi Fødsel« er der efter første Ætsning slebet noget ud, hvorefter der er ætset paa ny flere Gange; til Tonen er der brugt mere Rullet end Støv. I Moderens Portræt synes Lysene mere at være udsparede end udslebne; Støvtone findes ikke, men ganske enkelte Steder lidt Rullet; nogle af Finesserne skyldes den kolde Naal. I det store Christushoved (Opus 40) er det sidstnævnte Redskab slet ikke brugt, den fine Modellering og Aftoning er næsten udelukkende frembragt ved et meget fint Stregarbejde for Syren. Endnu beundringsværdigere er Nalearbejdet i Portrættet af Fru Alma Bloch, Knæstykket; her staar alt med saa fine og delikate Streglag, at Bladet taaler at ses gennem endog ret stærk Lup, uden at Taillerne i mindste Maade forgroves.

Den langt overvejende Del af sine Prøvetryk ødelagde Bloch selv; nogen fuldstændig Suite af en enkelt Raderings forskellige Tilstande eksisterer næppe. Og af de bevarede Prøvetryk er kun faa komne uden for Kobberstiksamlingen og et Par særligt begunstigedes Mapper. De er da i saa fuldt Maal Sjældenheder, at de vel kan have Krav paa nogen Omtale i den her givne Sammenhæng. Særlig Interesse har de selvfølgelig for vore Raderekunstnere; der er næppe blandt dem nogen, som ikke vil kunne have adskillig Gavn af at studere dem grundigt og omhyggeligt.

Sigurd Müller.